

УДК 930(477):070(477–25) «1905/1914»

Олена Левчук

**ГАЗЕТНА ПЕРІОДИКА КИЄВА 1905–1914 РР.
В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ:
ПРОВІДНІ ЦЕНТРИ ВИВЧЕННЯ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМКИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Проведено аналіз основних авторських підходів, що сформувалися в межах новітньої української історіографії в проблемі вивчення становлення та функціонування київських газетних видань 1905–1914 рр., дослідженні джерельного потенціалу останніх. Прослідковано провідні центри вивчення регіональної преси початку ХХ ст., розкрито основні тенденції та напрямки сучасних досліджень. На основі комплексного аналізу історіографічного доробку вітчизняних науковців доведено, що зі здобуттям Україною незалежності, увага дослідників преси зосереджується, головним чином, на вивченні проблемних питань політичної та етно-національної історії нашої країни, її окремих регіонів і практично недослідженим є інформативний потенціал газетних видань Києва 1905–1914 рр. щодо висвітлення проблем економічного життя регіону, його етно-соціальних та культурних особливостей.

Ключові слова: газети Києва, публікація, дожовтнева періодика, новітня історіографія, центри вивчення.

Глибокі суспільно-політичні трансформації кінця ХХ ст. та здобуття Україною незалежності відкрили новий етап у розвитку вітчизняної історичної науки. Демократичні перетворення в країні звільнили дослідників від необхідності дотримання партійних штампів та кліше, а спрощений доступ до раніше заборонених документів колишніх архівів спеціального призначення допомогли розгорнути активну роботу науковців над тими проблемними питаннями, на які в радянський час накладено політико-ідеологічне табу.

Проблеми розвитку регіональної преси останнім часом привертають увагу значної кількості науковців з різних галузей знань. На відміну від радянської доби, де беззаперечно першість у вивченні тримали більшовицька преса та партійні друковані органи, на етапі розбудови незалежної держави активно досліджуються дожовтневі видання, особливо газети 1905–1914 рр. – періоду, коли були значно спрощені умови друку та знята попередня цензура і українці, поряд з іншими народами Російської імперії, отримали право на свою пресу. Важливе місце тут, без сумніву, займає періодика Києва – центру суспільно-політичного та культурного життя українців. Вона стає об'єктом журналістських, історичних, архівознавчих, літературознавчих та бібліографічних досліджень.

Мета статті полягає у комплексному аналізі історіографічного доробку українських дослідників доби незалежності у вивченні київських газетних видань 1905–1914 рр., визначенні основних тенденцій та напрямків цих наукових праць.

Розвиток пресознавчого напрямку викликав необхідність у розробці нових теоретико-методологічних засад вивчення періодики, виробленні сучасних підходів і принципів аналізу, класифікації та наукового обґрунтування подій і явищ історії позапартійних газет, української преси та періодичних друкованих органів ліберально-демократичного спрямування, які в якості історичного джерела в радянську добу ніколи не розглядалися.

Не дивно, що в умовах розбудови незалежної держави саме історія та інформативний потенціал українських газет викликав найбільший інтерес вітчизняних науковців. Зокрема, з метою здійснення фундаментальних досліджень з історії національних періодичних видань з 1993 р. при Львівській національній бібліотеці імені В. Стефаніка почали діяти Науково-дослідний центр періодики та Дослідницький центр історії української преси [3, с. 529]. 9–10 грудня того ж року з ініціативи Центру проведено першу Всеукраїнську науково-теоретичну конференцію «Українська періодика: історія і сучасність», на якій багато уваги приділялося регіональній пресі, у тому числі і київським газетам досліджуваного періоду. Підсумовуючи результати конференції, відомий український пресознавець М. Романюк відмітив, що «на той час в українській історіографії були відсутні дослідження, в яких би науковці на широкому, належним чином опрацьованому, фактичному матеріалі розкривали як загальні закономірності розвитку української преси, так і регіональні особливості в конкретно визначених історичних рамках» [28, с. 109].

Завдяки активній роботі співробітників центру (М. Романюка, М. Комариці, Л. Сніцарчук, О. Денеки та ін.) та плідній співпраці наукової установи з центральними державними архівами та спеціалізованими кафедрами провідних вузів країни, світ побачили сотні статей, монографій та збірників теоретико-методологічного змісту, наукових робіт з історії становлення та

функціонування періодики, головним чином видань XIX–XX ст., розроблено єдину «Схему повного бібліографічного опису періодичного видання», видано десятки номерів «Збірника праць Науково-дослідного центру періодики», фундаментальними є багатотомна історико-бібліографічна робота Центру «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.», 3 том якої присвячений українським виданням 1906–1910 рр. [34] та незавершене на сьогодні видання багатотомного енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах XIX–XX ст.».

Потужним центром пресознавства в Києві нині залишається Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, де плідно працюють А. Волобуєва, Н. Сидоренко, О. Школьна та ін. Увага київської школи зосереджується, головним чином, на періодичних виданнях Наддніпрянської України середини XIX – першої половини XX ст., в тому числі і київських газетах цього періоду. Цінну з наукової точки зору серію досліджень започаткувала невелика стаття О. Сидоренка та Н. Шудрі під назвою «Нездійсненні проекти україномовних періодичних видань другої половини XIX – початку XX ст.», опублікована в 23 випуску часопису «Журналістика: Преса, телебачення, радіо» за 1991 р. [31]. На основі архівних матеріалів та джерел особового походження автори зібтали відомості про ті газети та журнали, які через адміністративний тиск, нестачу матеріальних засобів та людських ресурсів, так і залишилися можливою перспективою на папері. Вже через 4 роки суттєво доповнене та розширене дослідження О. Сидоренка знайшло своє відображення в анотованому покажчику нереалізованих проектів україномовної преси кінця XIX – початку XX ст., виданому в 1995 р. у Києві [29].

Внаслідок копіткої праці А. Волобуєвої, Н. Сидоренко та інших членів кафедри історії журналістики згадуваного навчального закладу в 2011 рр. світ побачило перше комплексне історико-бібліографічне дослідження преси дорадянського Києва в чотирьох томах під назвою «Періодичні видання Києва (1835–1917 рр.): покажчик» [24], три томи з яких становить ґрунтовний бібліографічний опис більше 800 періодичних видань, 132 з яких становлять газети, що видавалися в місті упродовж 1905–1914 рр.

У праці опис кожної окремої одиниці включає назву друкованого органу, підзаголовок, місце виходу, роки видання, періодичність, редакторів, кількість друкованих аркушів, ілюстрації, тираж, вартість у формі «крб./міс.» або «коп./номер» та нові назви (якщо такі мали місце). Наукового та практичного значення роботі додають вміщені в кінці четвертого тому хронологічний та типологічний покажчик періодичних видань, а також – іменний покажчик редакторів та видавців.

У тому ж таки 2011 р. іншим авторським колективом у складі Ю. Горбач, Л. Кузьменка та І. Старовойтенко був завершений та виданий ще один анотований системний покажчик, правда стосувався він не комплексу періодичної преси конкретного відрізка часу, а змісту єдиного видання – першої щоденної україномовної газети «Громадська думка» (1905–1906 рр.), яка впродовж неповних 2 років видавалася в Києві за сприяння відомого українофіла Є. Чикаленка [8]. Необхідність такої наукової роботи зумовлена частотою звернення сучасних дослідників до змісту газети при написанні політичної історії України початку XX ст., вирішенні проблемних питань етнонаціонального та соціально-економічного напрямку історичних студій.

Потрібно віддати належне великій кількості підручників та навчальних посібників, які з'явилися в період незалежності і проливають світло на історію становлення та функціонування періодичних видань в конкретному суспільно-політичному середовищі, розкривають жанрові особливості газет та журналів, висвітлюють джерельний потенціал останніх. Серед навчальної літератури останніх років для розкриття історії та змісту власне київських газет початку XX ст. важливе значення мають посібники В. Георгієвської «Історія української журналістики: становлення та розвиток рекламно-довідкової преси на території Східної України (XIX – початок XX ст.)» (2010 р.), Н. Сидоренко «Історія української журналістики. Особистості XIX–XX століть» (2012 р.), Н. Герасимчук «Історія української журналістики. Становлення та розвиток флейтону» (2014 р.), А. Волобуєвої «Історія української журналістики. Преса Києва (1835–1917 рр.). Суспільно-духовна і національно-культурна спрямованість» (2015 р.) тощо.

У контексті аналізу перерахованих праць варто особливо виділити роботу В. Георгієвської, яка, на відміну від своїх колег, зосередила дослідження не на виданнях суспільно-політичного призначення, а на історії спеціалізованої та рекламної періодики, ролі реклами у формуванні модних тенденцій та смаків публіки, охарактеризувала значення графічного компоненту у підкресленні рекламно-довідкової інформації [7]. Автор ґрунтовно довела, що поряд з газетною хронікою, офіційними замітками, повідомленнями та есе, вміщеними на сторінках періодичної преси, афіші і рекламні оголошення також є надзвичайно важливим історичним джерелом, яке проливає світло не лише на смаки та вподобання різних соціальних прошарків, а й на засоби впливу на формування останніх.

Серед сучасних українських науковців, які у своїх дослідженнях прямо чи опосередковано торкнулися питань виникнення та функціонування дореволюційних газет Києва, слід відзначити

А. Волобуєву, Ю. Половинчак, А. Заводовського, М. Щербак, В. Гутковського, Н. Щербак, П. Федоришина, І. Михайлина, М. Палієнко, І. Крупського, М. Тимошика та ін.

Поряд із загальними, в добу незалежності світ побачила ціла низка спеціалізованих історичних та пресознавчих праць, присвячених дослідженню значно вужчої проблематики: історії діяльності окремих редакційних колективів, джерельному потенціалу конкретно взятої тематичної групи, а то й одного видання, регіональних та хронологічних особливостей їх розвитку тощо. Серед такого роду досліджень варто відзначити серію статей Р. Загорулька («Газети Києва 1905–1914 рр. як джерело дослідження діяльності товариств «Просвіта» в Наддніпрянській Україні» [17], «Внесок газети «Засів» у розвиток українського руху» [16], «Відображення боротьби українського народу за українізацію початкової освіти на сторінках київської газети «Село» (1909–1911 рр.)» [15]), де автор проаналізував роль київської газетної періодики як історичного джерела у вивченні українського питання в Російській імперії початку ХХ ст., дослідженні культурно-просвітницької та політичної боротьби українського народу, питань друку та цензурних обмежень тощо. Сюди ж можна віднести роботи О. Березовського «Сучасна вітчизняна історіографія про пресу українських політичних партій в Російській імперії початку ХХ ст.» [3], А. Путової «Католицькі періодичні видання Києва у контексті київської польськомовної періодики на початку ХХ ст.» [27], А. Волобуєвої «Політичні орієнтири київської преси у сприйнятті революційних подій 1905–1906 рр.» [6] та ін. Окремо окреслюючи ту чи іншу проблему, статті складають єдиний історіографічний комплекс, який розкриває досліджувану проблему з різних ракурсів.

Однією з провідних тенденцій сучасної історіографії є вивчення історії та джерелознавчий аналіз окремого періодичного видання. Новий етап розбудови незалежної української держави зумовив пріоритетність вивчення власне українських газет, першість серед яких і сьогодні тримає щоденне видання «Громадська думка» (з 1905 р. «Рада»). Серед наукових розвідок, присвячених історії та змісту першої щоденної україномовної газети Наддніпрянщини варто відмітити статті О. Березовського «Заснування газети «Громадська думка» та особливості її діяльності (1905–1906)» [2], А. Кобинець «Українська національна школа: проблеми, пошуки, дискусії на сторінках щоденника «Громадська думка»/«Рада» (1905–1914 рр.)» [20], щоденник «Громадська думка»/«Рада» (1905–1914 рр.) «кузня журналістських кадрів» [21] та «Київська хроніка на шпальтах щоденника «Громадська думка»/«Рада» (1905–1914 рр.)» [19], Н. Фіголь «Історія видання першої щоденної україномовної газети Наддніпрянщини «Рада» [35] та «Мова видання, якому не судилося відродитись (огляд газети «Рада»: 1906–1914 рр.)» [36], І. Старовойтенко «Щоденна газета «Рада» (1906–1914) у контексті епістолярної спадщини» [32], І. Крупського «Українська щоденна газета Наддніпрянщини «Рада» (1906–1914 рр.): типологічна характеристика видання, проблематика газетно-публіцистичних виступів» [22]. На основі численних архівних матеріалів, опублікованих законодавчо-нормативних актів, епістолярної спадщини та газетних публікацій дослідники змальовують комплексну картину з історії функціонування друкованого органу на загальному суспільно-політичному тлі, окреслюють проблеми адміністративного втручання і труднощі видавничо-редакційного колективу, пов'язані з браком матеріально-технічних та людських ресурсів, розкривають джерельний потенціал газети у вивченні національного питання та політичної історії України початку ХХ ст.

Цікавою з наукової точки зору є робота Ю. Бойко під назвою «Євген Чикаленко – видавець першої щоденної україномовної газети «Рада» [5]. Демонструючи нетрадиційний для української історичної науки підхід, автор розкриває процес видання друкованого органу впродовж усього періоду його функціонування та вплив останнього на свідомість українського суспільства через призму колоритної особистості видавця, його ролі у процесі зародження української преси та розповсюдження «Ради» на українських теренах.

Популярність серед дослідників «Громадської думки» («Ради») засвідчує низка дисертаційних праць, які були захищені з історичних та філологічних наук за останні роки, а саме: В. Гутковського ««Громадська думка»/«Рада» (1905–1914 рр.) – перша щоденна україномовна газета Наддніпрянської України: утвердження національної ідеї» (2002 р.), А. Кобинець «Євген Чикаленко та газета «Рада» у формуванні мови преси на початку ХХ століття» (2005 р.), П. Опанашука «Роль газети «Рада» в національному відродженні українського народу (1906–1914 рр.)» (2009 р.).

Аналіз наукових праць, присвячених першій щоденній україномовній газеті Наддніпрянщини показує, що впродовж останніх 25 років «Громадська думка» («Рада») досліджується однобічно, торкаючись різних аспектів політичної історії України. Попри значний інформативний потенціал, «дітище Чикаленка», як і інші періодичні видання дореволюційного Києва, в дослідженні соціально-економічного та культурного життя регіону використовується лише побіжно, в якості другорядного історичного джерела з тої чи іншої проблеми.

Прагнучи відобразити протиборство національно-патріотичних сил та антиукраїнських тенденцій на різних рівнях політичної, етнічної та суспільної взаємодії в регіоні, сучасні вітчизняні

дослідники часто звертаються до вивчення діяльності та змісту газети «Киевлянин» (1864–1919 рр.) – провідного і найбільш тиражованого видання краю з яскраво вираженим реакційно-монархічним спрямуванням. Шовіністичним тенденціям матеріалів газети, політиці цькування редакторами «Киевлянина» будь-яких проявів національного самовираження українців та представників національних меншин, розкриттю мовно-стилістичних особливостей публікацій присвячені наукові праці Р. Загорулько [14], Т. Сукаленко [33], Ю. Половинчак [26] та ін.

Серію статей проблемі присвятив Р. Гула [9; 11–12]. Автором розкрито основні тенденції видавничої політики в напрямку національного питання, проаналізовано особливості редакторської політики Д. Піхна та В. Шульгіна в руслі збереження охоронної ідеології. Логічного завершення дослідження Р. Гули набуло у захищеній в 2003 р. кандидатській дисертації ««Киевлянин» та суспільно-політичні рухи в Україні» [10], де на конкретно-фактичному матеріалі відображені роль і місце друкованого органу в пропаганді монархізму, розкрита позиція видавничо-редакційного колективу з національного питання, взаємовідносини з українським суспільно-політичним рухом, освітлено «справу М. Бейліса» тощо. Чотири роки по тому вітчизняна історіографія поповнилася ще однією кандидатською дисертацією, захищеною в 2007 р. Ю. Половинчак у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та присвяченою проблемам боротьби газети «Киевлянин» з українством наприкінці XIX – початку XX ст. [25].

Слід відзначити значну кількість наукових розвідок, присвячених періодичному виданню, однак тематично вони нічим не відрізняються від досліджень інших київських газет того часу: «Киевлянин» вивчається вітчизняними науковцями лише у контексті розкриття національного питання та українського політичного і культурно-просвітницького рухів.

Однією з провідних тенденцій сучасної української історіографії є вивчення становища та видавничої політики газетних видань шляхом аналізу роботи цензурних установ краю. З такого ракурсу проблему вивчають А. Заводовський [13], М. Щербак [37], Н. Щербак [38], В. Юрченко [39], К. Касаткін [18], О. Сидоренко [30] та ін. На широкому фактологічному матеріалі побудована і наукова розвідка І. Басенко «Характеристика щоденної суспільно-політичної преси Києва за матеріалами цензурних звітів (1907–1916 рр.)», опублікована в 143 томі «Наукових записок НаУКМА: Національного університету «Киево-Могилянська академія». Історичні науки» за 2013 р. [1]. У роботі не лише простежено розвиток згаданого типу київської преси у міжреволюційний період Російської імперії, а й проведено комплексне джерелознавче дослідження газет різних напрямів, зокрема мови друку.

Широкий пласт джерелознавчого та пресознавчого матеріалу, що так чи інакше стосується київської газетної періодики початку XX ст., подано у більше десяти кандидатських та докторських дисертаціях з різних напрямків гуманітаристики, захищених упродовж останніх 25 років. Серед них праці: І. Крупського «Преса як джерело досліджень національно-визвольних змагань за українську державу (Друга половина XIX – перша чверть XX ст.)» (1996 р.), Т. Антонченко «Періодична преса Києва як джерело вивчення суспільно-політичної історії України (1905–1914 рр.)» (2004 р.), О. Березовського «Українська преса Наддніпрянщини: пропаганда та відстоювання національних домагань українства (1905–1907 рр.)» (2004 р.), А. Волобуєвої «Становлення і розвиток преси Києва (1835–1917): типологія, проблематика, національна спрямованість» (2008 р.), В. Гутковського «Українська преса Наддніпрянщини в національно-культурному та державотворчому процесі (друга половина XIX ст. – 1920 р.)» (2002 р.), Р. Загорулька «Газети Києва 1905–1914 рр. як джерело вивчення українського питання» (2013 р.), О. Яцини «Національно-культурний рух 1907–1914 років і українська преса» (2002 р.), Г. Сенкевич «Міська газета: творчо-соціальна парадигма функціонування» (2010 р.) та ін.

Таким чином, перераховані наукові розвідки ще раз підтверджують той факт, що зі здобуттям Україною незалежності, увага дослідників преси зосереджується, головним чином, на вивченні проблемних питань політичної та етно-національної історії нашої країни і її окремих регіонів на сторінках газет – проблемі, необхідність висвітлення якої гостро постала перед вітчизняною історичною наукою на етапі розбудови суверенної держави. Об'єктом дослідження, зазвичай, стають україномовні видання (газети «Громадська думка» («Рада»), «Слово», «Маяк», «Засів»), або ж їх повні антиподи, найбільш дослідженим серед яких є реакційно-монархічний щоденник «Киевлянин». Поодинокими на сьогодні залишаються дослідження іншомовної періодики міста (праці Л. Баженова, А. Волобуєвої), зовсім недослідженим є інформативний потенціал газетних видань Києва початку XX ст. щодо розкриття проблем економічного життя регіону, його етно-соціальних особливостей. Лише упродовж останніх 5 років починають з'являтися дослідження, присвячені актуальним проблемам культури та міського повсякдення, які проходять газетним рядком. До таких наукових робіт належать невеликі за обсягом статті О. Мусіяченко [23], А. Бойко-Гагаріна [4] та ін. Розвиток цього аспекту проблеми на сьогодні лише починає розвиватися.

Список використаних джерел

1. Басенко І. Характеристика щоденної суспільно-політичної преси Києва за матеріалами цензурних звітів (1907–1914 рр.) // Наук. записки НаУКМА: Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Т. 143. Історичні науки. К., 2013. С. 15–20.
2. Березовський О. Заснування газети «Громадська думка» та особливості її діяльності (1905–1906) // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Історія. К., 2003. Вип. 68–70. С. 136–139.
3. Березовський О. Сучасна вітчизняна історіографія про пресу українських політичних партій в Російській імперії початку ХХ ст. // Наукові записки. Зб. праць молодих вчених та аспірантів. Т. 21. К., 2010. С. 529–541.
4. Бойко-Гагарін А. Дореволюційні газети як джерело вивчення історії музейної справи в Україні // Краєзнавство. 2016. № 3/4. С. 134–146.
5. Бойко Ю. Євген Чикаленко – видавець першої щоденної україномовної газети «Рада» // Рукописна та книжкова спадщина України: Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. К.: НБУВ, 2014. Вип. 18. С. 497–512.
6. Волобуєва А. Політичні орієнтири київської преси у сприйнятті революційних подій 1905–1906 рр. // Наук. записки Ін-ту журналістики. К., 2005. Т. 21. С. 62–67.
7. Георгієвська В., Сидоренко Н. Історія української журналістики: становлення та розвиток рекламно-довідкової преси на території Східної України (XIX–початок ХХ ст.): навч. посіб. К.: АДЕФ-Україна, 2010. 224 с.
8. Громадська думка. Щоденна політична, економічна і літературна газета. 1905–1906: анотов. сист. покажч. / [уклад.: І. Старовойтенко, Ю. Горбач, Л. Кузьменко]. К.: Темпора, 2011. 454 с.
9. Гула Р. Історичний, географічний та етнічний аспекти єврейського питання в Російській імперії в редакторській політиці газети «Киевлянин» у 1900–1914 рр. // Гілея. К., 2013. Вип. 77 (№ 10). С. 92–94.
10. Гула Р. «Киевлянин» та суспільно-політичні рухи в Україні: 1900–1914 роки: дис. канд. іст. наук: 07.00.01. – Дніпропетровськ, 2003. – 217 с.
11. Гула Р. Політичний аспект єврейського питання у подіях першої російської революції на сторінках видання «Киевлянин» // Гілея. К., 2014. Вип. 81 (№ 2). С. 163–165.
12. Гула Р. «Українське питання» у редакційній політиці газети «Киевлянин» у 1905–1912 рр. // Військово-науковий вісник. Л., 2014. Вип. 22. С. 3–15.
13. Заводовський А. Шляхи становлення та причини кризи української преси Наддніпрянщини у 1905–1907 рр. // Наук. праці Кам'янець-Подільського держ. пед. ун-ту: історичні науки. Коломия: Вік, 2000. Т. 4(6). С. 72–80.
14. Загорулько Р. Боротьба газети «Киевлянин» з українським національним відродженням (1905–1914 рр.) // Часопис української історії. К., 2013. Вип. 26. С. 23–28.
15. Загорулько Р. Відображення боротьби українського народу за українізацію початкової освіти на сторінках київської газети «Село» (1909–1911 рр.) // Наук. праці іст. ф-ту Запорізького нац. ун-ту. 2012. Вип. 34. С. 296–299.
16. Загорулько Р. Внесок газети «Засів» у розвиток українського руху // Вісник Академії праці і соц. відносин ФПУ. К., 2012. № 2 (62). С. 103–108.
17. Загорулько Р. Газети Києва 1905–1914 рр. як джерело дослідження діяльності товариств «Просвіта» в Наддніпрянській Україні // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія: Історія. К., 2012. Вип. 113. С. 22–25.
18. Касаткін К. Цензурні та видавничі умови існування київської преси (1905–1907) // Наук. записки Ін-ту журналістики. К., 2005. Т. 21. С. 57–61.
19. Кобинець А. Київська хроніка на шпальтах щоденника «Громадська думка»/«Рада» (1905–1914) // Образ. К., 2004. Вип. 5. С. 58–65.
20. Кобинець А. Українська національна школа: проблеми, пошуки, дискусії на сторінках щоденника «Громадська думка» / «Рада» (1905–1914) // Образ. К., 2005. Вип. 6. С. 73–79.
21. Кобинець А. Щоденник «Громадська думка»/«Рада»(1905–1914 рр.) «кузня» журналістських кадрів // Журналістика 2004 у світлі підготовки журналістських кадрів: тези конф. К., 2004. С. 29–30.
22. Крупський І. Українська щоденна газета Наддніпрянщини «Рада» (1906–1914 рр.): типологічна характеристика видання, проблематика газетно-публіцистичних виступів // Вісник Львівського ун-ту. Журналістика. Л., 2004. Вип. 25. С. 231–239.
23. Мусяченко О. Газети як джерело дослідження музичного життя Києва кінця ХІХ – початку ХХ ст. // Наук. праці іст. ф-ту Запорізького нац. ун-ту. 2016. Вип. 45, Т. 2. С. 38–41.
24. Періодичні видання Києва (1835–1917 рр.): покажчик / уклад. А. Волобуєва, Н. Сидоренко, О. Сидоренко, О. Школьна. Т. 1–4 К.: Темпора, 2011. 25.
25. Половинчак Ю. Боротьба газети «Киевлянин» з українством наприкінці ХІХ – початку ХХ століття: дис. канд. іст. наук: 07.00.01. К., 2007. 251 с.
26. Половинчак Ю. Газета «Киевлянин» і українство: досвід національної самоідентифікації. К.: НБУВ. 218 с.
27. Путова А. Католицькі періодичні видання Києва у контексті київської польськомовної періодики на початку ХХ ст.: Вип. 12, 2004. (Зб. пр. н.-д. центру періодики) // Зб. пр. н.-д. центру періодики. С.57–62.
28. Романюк М. Відділення «Науково-дослідний центр періодики». Сімнадцять років творчого поступу і наукових здобутків // Зб. наук. пр. Л., 2010. С. 107–120.
29. Сидоренко О. Нездійсненні проекти: анот. покажч. нереалізованих проектів україномовних періодичних органів кінця ХІХ – початку ХХ ст. К., 1995. 71 с.
30. Сидоренко О. І. Цензурно-політичні «скорпіони» в боротьбі з українськомовною пресою в Росії (1905–1907) // Наук. записки Ін-ту журналістики. К., 2005. Т. 21. С. 12–15.
31. Сидоренко О., Шудря Н. Нездійсненні проекти україномовних періодичних видань другої половини ХІХ – початку ХХ ст. // Журналістика: Преса, телебачення, радіо. 1991. Вип. 23. С. 4–11.
32. Старовойтенко І. Щоденна газета «Рада» (1906–1914) у контексті епістолярної спадщини // Наук. записки Ін-ту журналістики. К., 2005. Т. 21. С. 16–24.
33. Сукаленко Т. Типаж «поміщик» на сторінках газети ХІХ ст. «Киевлянин» // Наук. записки ТНПУ. Серія: Мовознавство. 2014. Вип. II (24). С. 274–283.
34. Українська преса в Україні та світі, ХІХ–ХХ ст.: іст.-бібліогр. дослідж. / [відп. ред. Л. Сніцарчук]. Т. 3: 1906–1910 рр. / [уклад.: М. Романюк, М. Галушко, Л. Сніцарчук]. Л., 2011. 496 с.
35. Фіголь Н. Історія видання першої щоденної україномовної газети Наддніпрянщини «Рада» та «Мова видання, якому не судилося відродитись (огляд газети «Рада»: 1906–1914) // Поліграфія та видавнича справа. 2005. № 42. С. 54–53.
36. Фіголь Н. Мова видання, якому не судилося відродитись (огляд газети «Рада»: 1906–1914) // Урок української. 2002. № 10. С. 31–35.
37. Щербак М.,

Щербак Н. Цензура і преса в Києві на початку ХХ ст. // Сучасність: література, наука, мистецтво, суспільне життя. К., 2007. Вип. 9 (557). С. 141–146. 38. Щербак Н. Діяльність цензури в українських губерніях на початку ХХ ст. // Історичний журнал. К., 2007. № 6 (36). С. 58–64. 39. Юрченко В. Реформа цензурної системи на початку ХХ ст. // Вісник Академії праці і соц. відносин ФПУ. 2009. № 4 (51). С. 169–174.

References

1. Basenko I. *Harakterystyka shhodenoï suspil'no-politychnoi' presy Kyjeva za materialamy cenzurnyh zvitiv (1907–1914)* [Characteristics of the daily socio-political press of Kyiv following the materials of censorial reports]. *Naukovi zapysky NaUKMA* [Scientific notes of NaUKMA], National University of Kyiv-Mohyla Academy, 2013, Vol. 143, pp. 15–20.
2. Berezovs'kyu O. *Zasnuvannya hazety «Hromads'ka dumka» ta osoblyvosti yiyi diyal'nosti (1905–1906)* [The establishing of the newspaper Public opinion and the features of its activity (1905–1906)]. *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Istoriya*, 2003, Vol. 68–70, pp. 136–139.
3. Berezovs'kyu O. *Suchasna vitchyznyana istoriohrafyia pro presu ukraïns'kykh politychnykh partiy v Rosiys'kiy imperiyi pochatku XX st.* [The modern domestic historiography of the Ukrainian political parties' press in the Russian Empire of the early XX century]. *Naukovi zapysky. Zb. prats' molodykh vchenykh ta aspirantiv*, 2010, Vol. 21, pp. 529–541.
4. Boyko-Haharin A. *Dorevolutsiyni hazety yak dzherelo vyvchennya istoriyi muzeynoi spravy v Ukrayini* [The pre-revolutionary newspapers as the source studying the museology history in Ukraine]. *Krayeznavstvo*, 2016, Vol. 3 / 4, pp. 134–146.
5. Boyko Yu. *Yevhen Chykalenko – vydavets' pershoyi shhodenoï ukrayinomovnoï hazety «Rada»* [Evgeny Chikalenko is a publisher of the first daily Ukrainian – language newspaper Rada]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrayiny: Arkheohrafichni doslidzhennya unikal'nykh arkhivnykh ta bibliotechnykh fondiv*: NBUV, 2014, Vol. 18, pp. 497–512.
6. Volobuyeva A. *Politychni oriyentiry kyyivs'koyi presy u spryynyatti revolyutsiynykh podiy 1905–1906 rr.* [Kiev press political guidelines in the perception of the revolutionary events 1905–1906]. *Nauk. zapysky In-tu zhurnalistyky*, 2005, Vol. 21, pp. 62–67.
7. Heorhiyevs'ka V., Sydorenko N. *Istoriya ukraïns'koyi zhurnalistyky: stanovlennya ta rozvytok reklamno-dovidkovoyi presy na terytoriyi Skhidnoï Ukrayiny (XIX – pochatok XX st.): navch. posib.* [The history of the Ukrainian journalism: the formation and development of the advertising-reference press within the territory of East Ukraine (the XIX – the early XX)], Kiev, ADEF-Ukrayina, 2010, 224 p.
8. *Hromads'ka dumka. Shchodenna politychna, ekonomichna i literaturna hazeta. 1905–1906: anotov. syst. pokazhch* [The public opinion. The daily political, economic and literary newspaper. 1905–1906: anot. syst. ind (index)], ukklad.: I. Starovoytenko, Yu. Horbach, L. Kuz'menko, Kiev, Tempora, 2011, 454 p.
9. Hula R. *Istorychnyy, heohrafichnyy ta etnichnyy aspekty yevreys'koho pytannya v Rosiys'kiy imperiyi v redaktors'kiy politytsi hazety «Kyevlyanyn» u 1900–1914 rr.* [The historical, geographical and ethnic aspects of the Jewish problem in the Russian Empire in the editorial policy of the newspaper Kiyevlyanin in 1900–1914]. *Hileya*, 2013, Vol. 77 (10), pp. 92–94.
10. Hula R. *«Kyevlyanyn» ta suspil'no-politychni rukhy v Ukrayini: 1900–1914 roky* [Kiyevlyanin and the social and political movements in Ukraine: 1900–1914], *dys. kand. ist. nauk: 07.00.01. Dnipropetrovs'k*, 2003, 217 p.
11. Hula R. *Politychnyy aspekt yevreys'koho pytannya u podiyakh pershoyi rosiys'koyi revolyutsiyi na storinkakh vydannya «Kyevlyanyn»* [The political aspect of the Jewish problem in the events of the first Russian revolution on the pages of the Kiev resident edition]. *Hileya*, 2014, Vol. 81 (2), pp. 163–165.
12. Hula R. *«Ukrayins'ke pytannya» u redaktsiyniy politytsi hazety «Kyevlyanyn» u 1905–1912 rr.* [«The Ukrainian question» in the editorial policy of the newspaper Kiyevlyanin in 1905–1912]. *Viys'kovo-naukovyy visnyk*, 2014, Vol. 22, pp. 3–15.
13. *Zavodovs'kyu A. Shlyakhy stanovlennya ta prychny kryzy ukraïns'koyi presy Naddnipyrianshchyny u 1905–1907 rr.* [The ways of formation and the reasons of the Ukrainian press crisis of Naddnipyrianshchyna in 1905–1907]. *Nauk. pratsi Kamyanets'-Podil's'koho derzh. ped. un-tu: istorychni nauky, Kolomyya, Vik*, 2000, Vol. 4 (6), pp. 72–80.
14. *Zahorul'ko R. Borot'ba hazety «Kyevlyanyn» z ukraïns'kym natsional'nym vidrodzhennyam (1905–1914 rr.)* [The struggle of the newspaper Kiyevlyanin against the Ukrainian national revival (1905–1914)]. *Chasopys ukraïns'koyi istoriyi*, 2013, Vol. 26, pp. 23–28.
15. *Zahorul'ko R. Vidobrazhennya borot'by ukraïns'koho narodu za ukraïnizatsiyu pochatkovoyi osvity na storinkakh kyyivs'koyi hazety «Selo» (1909–1911 rr.)* [The reflection of Ukrainian people's struggle for Ukrainization of the primary education on the pages of the Kiev newspaper Selo (1909–1911)]. *Nauk. pratsi ist. f-tu Zaporiz'koho nats. un-tu*, 2012, Vol. 34, pp. 296–299.
16. *Zahorul'ko R. Vnesok hazety «Zasiv» u rozvytok ukraïns'koho rukhu* [The contribution of the newspaper Zasiv in the development of the Ukrainian movement]. *Visnyk Akademiï pratsi i sots. vidnosyn FPU*, 2012, Vol. 2 (62), pp. 103–108.
17. *Zahorul'ko R. Hazety Kyjeva 1905–1914 rr. yak dzherelo doslidzhennya diyal'nosti tovarystv «Prosvita» v Naddnipyrians'kiy Ukrayini* [The Kyiv newspapers of 1905–1914 as the source studying the activity of the societies «Prosvita» in the Dnieper Ukraine]. *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka. Seriya: Istoriya*, 2012, Vol. 113, pp. 22–25.
18. *Kasatkin K. P. Tsenzurni ta vydavnychi umovy isnuvannya kyyivs'koyi presy (1905–1907)* [The acceptable and publishing existence conditions of the Kiev press (1905–1907)]. *Nauk. zapysky In-tu zhurnalistyky*, 2005, Vol. 21, pp. 57–61.
19. *Kobynets' A. Kyyivs'ka khronika na shpal'takh shchodennyka «Hromads'ka dumka» / «Rada» (1905–1914)* [The Kiev chronicle on the pages of the diary Public opinion / Rada (1905–1914)]. *Obraz*, 2004, Vol. 5, pp. 58–65.
20. *Kobynets' A. Ukrayins'ka natsional'na shkola: problemy, poshuky, diskusiyi na storinkakh shchodennyka «Hromads'ka dumka» / «Rada» (1905–1914)* [The Ukrainian national school: problems, searches, discussions on the pages of the diary Public opinion / Rada (1905–1914)]. *Obraz*, 2005, Vol. 6, pp. 73–79.
21. *Kobynets' A. Shchodennyk «Hromads'ka dumka» / «Rada» (1905–1914 rr.) «kuznya» zhurnalist-s'kykh kadriv* [The diary Public opinion / Rada (1905–1914) is the «smithy» of the journalistic shots]. *Zhurnalistyka 2004 u svitli pidhotovky zhurnalist-s'kykh kadriv*, Tezy konf., 2004, pp. 29–30.
22. *Krups'kyu I. Ukrayins'ka shchodenna hazeta Naddnipyrianshchyny «Rada» (1906–1914 rr.):*

typologichna kharakterystyka vydannya, problematyka hazetno-publitsystychnykh vystupiv [The Ukrainian daily newspaper of Naddniproianshchyna Rada (1906–1914): the typological characteristic of the edition, the problematics of the journalesse performances]. *Visnyk L'vivskoho un-tu. Zhurnalistyka*, 2004, Vol. 25, pp. 231–239. 23. Musiyachenko O. Hazety yak dzherelo doslidzhennya muzychnoho zhyttya Kyieva kintsya XIX – pochatku XX st. [The newspapers as the source of the research of the Kiev musical life (the late XIX – the early XX)]. *Nauk. pratsi ist. f-tu Zaporiz'koho nats. un-tu*, 2016, Vol. 45, pp. 38–41. 24. Periodychni vydannya Kyieva (1835–1917 rr.): pokazhchyk [Kuiv periodicals] indicator, uklad. A. Volobuyeva, N. Sydorenko, O. Sydorenko, O. Shkol'na, 2011, T. 1–4, Kiev, Tempora. 25. Polovynchak Yu. Borot'ba hazety «Kievlyanyn» z ukrayinstvom naprykintsi XIX – pochatku XX stolittya [The struggle of the newspaper Kiyevlyanin against Ukrainianness at the end of XIX – at the beginning of the XX century], *dys. kand. ist. nauk: 07.00.01*. Kiev, 2007, 251 p. 26. Polovynchak Yu. Hazeta «Kievlyanyn» i ukrayinstvo: dosvid natsional'noyi samoidentyfikatsiyi [The newspaper Kiyevlyanin and Ukrainianness: the experience of the national self-identification], Kiev, NBUV, 218 p. 27. Putova A. Katolyts'ki periodychni vydannya Kyieva u konteksti kyyivs'koyi pol's'komovnoyi periodyky na pochatku XX st. [Catholic periodicals of Kyiv in the context of Kyiv periodicals in Polish at the beginning of the XX century]. *Zb. pr. n.-d. tsentru periodyky*, 2004, Vol. 12, pp. 57–62. 28. Romanyuk M. Viddilennya «Naukovo-doslidnyy tsentr periodyky». Simnadtsyat' rokiv tvorchoho postupu i naukovykh zdobutkiv [The office «The scientific-research center of the periodical press». Seventeen years of the creative progress and scientific achievements]. *Zb. nauk. pr.*, 2010, pp. 107–120. 29. Sydorenko O. Nezdiansnenni proekty: anot. pokazhch. nerealizovanykh proektiv ukrayinomovnykh periodychnykh orhaniv kintsya XIX-pochatku XX st. [The unrealized projects: anot.ind. of the unrealized projects of the Ukrainian-language organs of the late XIX-early XX century], Kiev, 1995, 71 p. 30. Sydorenko O. Tsenzurno-politychni «skorpiony» v borot'bi z ukrayins'komovnoyu presoyu v Rosiyi (1905–1907) [The acceptable and political «scorpions» in the struggle against the Ukrainian -language press in Russia (1905–1907)]. *Nauk. zapysky In-tu zhurnalistyky*, 2005, Vol. 21, pp. 12–15. 31. Sydorenko O., Shudrya N. Nezdiansnenni proekty ukrayinomovnykh periodychnykh vydan' druhoyi polovyny XIX – pochatku XX st. [The unrealized projects of the Ukrainian-language periodicals of the second half of the XIX century – the early XX century]. *Zhurnalistyka: Presa, telebachennya, radio*, 1991, Vol. 23, pp. 4–11. 32. Starovoytenko I. Shchodenna hazeta «Rada» (1906–1914) u konteksti epistolarnoyi spadshchyny [The daily newspaper Rada (1906–1914) in the context of the epistolary heritage]. *Nauk. zapysky In-tu zhurnalistyky*, 2005, Vol. 21, pp. 16–24. 33. Sukalenko T. Typazh «pomishchyk» na storinkakh hazety XIX st. «Kievlyanyn» [The type «landowner» on the pages of the 19th century newspaper Kiyevlyanin]. *Nauk. zapysky TNPU. Seriya: Movoznavstvo*, 2014, Vol. II (24), pp. 274–283. 34. Ukrayins'ka presa v Ukrayini ta sviti, XIX – XX st.: ist.-bibliohr. doslidzh. [The Ukrainian press in Ukraine and in the world, XIX-XX centuries: historical-bibliographic research], *vidp. red. L. Snitsarchuk*, 2011, T. 3: 1906–1910 rr., uklad.: M. Romanyuk, M. Halushko, L. Snitsarchuk, 496 p. 35. Fihol' N. Istoriya vydannya pershoyi shchodennoyi ukrayinomovnoyi hazety Naddniproianshchyny «Rada» ta «Mova vydannya. yakomu ne sudylosya vidrodytys' (ohlyad hazety «Rada»: 1906 -1914) [The history of the edition of the first daily Ukrainian-language newspaper of Naddniproianshchyna Rada and «The edition language which is not fated to revive (the review of the newspaper Rada: 1906–1914)]. *Polihrafiya ta vydavnycha sprava*, 2005, Vol. 42, pp. 54–53. 36. Fihol' N. Mova vydannya, yakomu ne sudylosya vidrodytys' (ohlyad hazety «Rada»: 1906–1914) [The edition language which is not fated to revive (the review of the newspaper Rada: 1906–1914)]. *Urok ukrayins'koyi*, 2002, Vol. 10, pp. 31–35. 37. Shcherbak M., Shcherbak N. Tsenzura i presa v Kyievi na pochatku XX st. [The censorship and the press in Kiev at the beginning of XX century]. *Suchasnist': literatura, nauka, mystetstvo, suspil'ne zhyttya*, 2007, Vol. 9 (557), pp. 141–146. 38. Shcherbak N. Diyal'nist' tsenzury v ukrayins'kykh huberniyakh na pochatku XX st. [The activities of censorship in the Ukrainian provinces at the beginning of XX century]. *Istorychnyy zhurnal*, 2007, Vol. 6 (36), pp. 58–64. 39. Yurchenko V. Reforma tsenzurnoyi systemy na pochatku XX st. [The reform of system of censorship at the beginning of XX century]. *Visnyk Akademiyi pratsi i sots. vidnosyn FPU*, 2009, Vol. 4 (51), pp. 169–174.

Елена Левчук

**ГАЗЕТНАЯ ПЕРИОДИКА КИЕВА 1905–1914 ГГ. В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНСКОЙ
ИСТОРИОГРАФИИ: ВЕДУЩИЕ ЦЕНТРЫ ИЗУЧЕНИЯ, ТЕНДЕНЦИИ
И НАПРАВЛЕНИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ**

Проведен анализ основных авторских подходов, сформировавшихся в рамках новой украинской историографии в проблеме изучения становления и функционирования киевских газетных изданий 1905–1914 гг., исследовании исходного потенциала последних. Прослежены ведущие центры изучения региональной прессы начала XX в., раскрыты основные тенденции и направления современных исследований. На основе комплексного анализа историографического наследия отечественных ученых доказано, что с обретением Украиной независимости, внимание исследователей прессы сосредоточивается, главным образом, на изучении проблемных вопросов политической и этно-национальной истории нашей страны, ее отдельных регионов и практически не исследован информативный потенциал газетных изданий Киева 1905–1914 гг. по освещению проблем экономической жизни региона, его этно-социальных и культурных особенностей.

Ключевые слова: газеты Киева, публикация, дооктябрьская периодика, новейшая историография, центры изучения.

Olena Levchuk

**KYIV NEWSPAPER PERIODICALS OF 1905–1914 IN THE MODERN UKRAINIAN
HISTORIOGRAPHY: LEADING CENTERS OF STUDY, TENDENCIES AND DIRECTIONS
OF THE RESEARCH**

The analysis of the main author's approaches created within the framework of the latest Ukrainian historiography in the problem studying formation and functioning of the Kiev newspaper editions 1905–1914, the research of the source potential of the latter, is carried out. The leading centers studying the regional press of the early 20th century, are tracked, the leading tendencies and the main directions of the modern researches are revealed. On the basis of the complex analysis of domestic scientists' historiographical heritage, it is proved that with the finding the independence by Ukraine, the press researchers' attention concentrates mainly on the study of the problematic issues of political and ethno-national history of our country, its certain regions and the informative potential of the Kyiv newspaper editions 1905–1914 concerning the disclosure of the problems of the economic life of the region, its ethno-social and cultural features is almost unexplored.

Key words: Kiev newspapers, publication, pre-October periodicals, the latest historiography, centers of study.